

A kir. magyar Tudományegyetemi Közgazdaságtudományi Kar közigazgatási szakosztályának tanterve és ennek magyarázata.

I. A létesítés oka.

A Közgazdaságtudományi Kar több mint három évtizedes kívánság és megfontolás után azért létesült, mert a közélet vezetői azt tapasztalták, hogy az egyetemi és főiskolai oktatás már nem felel meg a modern idők követelményeinek sem a közhatalom /imperium és iurisdictio/ gyakorlása terén, sem a magánéletben.

A kormányzati és közigazgatási közhatalmat Karunk felállításaig kizárólag a jog- és államtudományi karokról kikerült tisztviselők gyakorolták. Ez a közhatalom elsősorban természetesen mindig emberekre irányul és csak közvetve a tárgyakra, amennyiben a fennálló jogszabályokat emberekre alkalmazza, akikkel a dolgokat vonatkozásba hozza és akiknek ezzel kapcsolatban valamit meghagy, akiket valaminek a megtovésére vagy abbahagyására kötelez; az emberi életbe való ez a parancsoló beavatkozás jogi természetű, ami maga után vonja azt, hogy az egyén, aki ezt végzi, a jogi alapelvekkel tisztában legyen.

A kormányzati és közigazgatási közhatalmat nem lehet tehát oly egyénekre ruházni, akik beavatkozás kivihetőségével, lélektani lehetőségével és szakszerűségével, tehát a társas emberi élet műközataival, azaz a köz- és magánjog alapelveivel tisztában nincsenek. Ezek szerint az alapelvek szerint pedig csak az járhat el, aki az egész állam- és jogrendszer legalább alapjaiban ismeri.

A dolgokat /állatok, növények, ásványok stb./ tisztán természeti avagy anyagi vonatkozásban ismerő szakemberekre /gazdák, technikusokra/ azért nem lehet bízni, a közhatalmat, mert nem rendelkeznek az ismertett alapismeretekkel. Amikor tehát arról van szó, hogy a gazdasági és technikai kérdésekre vonatkozó dolgok az emberekkel uralmi kapcsolatba hozassanak, a szakemberek olyan térre csapnának át, ahol járatlanok, mert nincsenek tisztában azzal, hogy a közhatalom miket tilthat, vagy rendelhet el anélkül, hogy az emberi jogokat /szabad tevékenységet, tulajdonjogot/ sértendő, már pedig ezeknek a biztosítása éppen az államnak, a közhatalomnak a feladata.

Közhatalommal tehát csak az ruházható fel, aki annak a gyakorlási módját ismeri. Ez a nagy igazság az alapja a jog- és államtu-

dományi köpzésnek.

A modern korban azonban nagyon előtérbe kerültek a gazdasági vonatkozások, amelyek gazdasági és technikai ismereteket feltételeznek; azoknál, akik ezen vonatkozásokat szabályozzák.

A modern állam közigazgatási tevékenysége ugyanis kilépett azokból a keretekből, amelyek a közigazgatást még félszázada is jellemezték. A közigazgatásban akkor főleg a rendészeti jelleg volt előtérben. Az államélet belső és külső rendjét fenntartani volt a közigazgatás fő feladata és ennek megfelelően a hadügyi, belügyi, külügyi és pénzügyi közigazgatás fő ágai. A modern állam közigazgatásában a rendszert mellett mind nagyobb szerepe van a lakóság különféle érdekei gondozásának. Az állam többé nem elégszik meg azzal, hogy a társadalmi és gazdasági élet különféle viszonyaiban a rendet fenntartsa, hanem kezébe veszi a polgárok testi, szellemi és gazdasági jólétének az irányítását; a közegészség, a kultúra, a gazdasági élet fellendítése állami feladattá válik. A közigazgatásnak egész új területei nyílnak meg, az államnak különféle vállalatai keletkeznek. A gazdasági élet egyes megnyilvánulásai; a mezőgazdaság, ipar, kereskedelem, közlekedés, kiterjedt közigazgatást igényelnek. A népjóléti és munkaügyi közigazgatás hatalmas férfoglalása a legújabb fejlődés eredménye. Kiépült a közjogi és közigazgatási bírászkodásnak a polgári és büntető bírászkodással párhuzamos rendszere.

A gazdasági és szociális élet ügyei az állam különféle vállalatai a rendészeti közigazgatástól sok tekintetben eltérő jellegű közigazgatást kívánnak. A közigazgatásnak ezeken az új területein nem csak jogszabályok végrehajtásáról, hanemak ügyiratok elintézéséről van szó. A modern közigazgatás gyógyít, tanít, épít, kulturát fejleszt, munkát szerez, a gazdasági élet minden ágát erősíti, valóban alkotó, teremtő munka ez, amely kinőtt a jogszabályok végrehajtásának az akta-intézésnek szűk keretei közül.

A közigazgatás e nagymérvű kiterjedése és átalakulása mellett csak természetesen, hogy a közigazgatási képesítésnek egy félszázada, megállapított rendje többé nem lehet teljesen megfelelő. A kizárólag vagy túlnyomórészt jogi tárgyakból összeállított tanulmányi rend

megfelelt azoknak az időknek s kisebb átalakítással talán megfelelő még ma is a közigazgatásnak régi területein. A gazdasági és szociális élet hatalmas lendületnek indult közigazgatása a nagy vállalatok vezetése azonban új szakembert kíván. Szakembert, aki a nélkülözhetetlen jogi ismereteken felül rendelkezik a gazdasági és szociális ismeretek szükséges mértékével is, mert különben a közigazgatás irányítása a közigazgatás természetének, félreismerésével előbb-utóbb a gazdasági és technikai szakemberek kezébe esuszik át.

A jog mellett tehát ilyen ismeretekkel is kell az imperium gyakorlójának bírnia. Nem szükséges, hogy az imperiummal felruházott egyén teljesen és részletesen ismerje a gazdasági és technikai világot, hiszen a szakember is csak az illető szak egy részében dolgozik, csak azt ismeri, az imperiummal rendelkező egyénnek pedig megfelelő szakértő mindig rendelkezésére áll, neki elég, ha a gazdasági és technikai vonatkozásokhoz érzéke van, neki csak annyit kell tudnia, hogy a szakértő véleményét kellően megérthesse. Az eddigi jog- és államtudományi képzésből ezeknek a gazdasági és technikai vonatkozásoknak és ily természetű kérdéseknek ösmertetése hiányzott, aminek az lett a következménye, hogy az imperiummal bíró köztisztviselőnek nem volt érzéke ezen kérdések iránt, miért nem is törődött velük/"Ignoti nulla cupido"/. Később vagy hosszas fáradozás útján kellett ezeket az ismereteket autodidaktice elsajátítania, vagy egészen elhanyagolta ezt a területet. És ez az utóbbi volt az általános. Ebből a helyzetből következett az, hogy a mi közigazgatásunk igen gyakran nem a lényegot vizsgálja, hanem inkább a formát keresi, aktákat és nem ügyeket intéz, nem a közdolgozók javítását, a közboldogulás elősegítését tartja feladatának, hanem elvi álláspontok /egyoldalú és makacs/ képviselőtét /miniszteriuni ügyosztály szempontok/.

Ezek a hiányok vitték a közélet vezetőit arra a meggyőződésre, hogy az eddigi főiskolai típus mellett olyan típus is létesíttessék, ahol a közigazgatási és külügyi szolgálat emberai jogi, közigazdasági és speciális gazdasági ismeretet egyaránt nyerjenek.

II. Általános tanterv.

Az itt elmondott célkitűzésnek megfelelően a Közgazdaságtu-

dományi Kar közigazgatási és külügyi szakosztályának tanterve egészen más alapokon épül fel, mint a tudományegyetemek jog- és államtudományi karain. Nálunk az oktatásnak öt főcsoportja van, mégpedig:

1./ Államtudományi studiumok;

ebbe a csoportba tartoznak a közigazgatási jogi jellegű tárgyak, valamint a politikumok.

2./ Jogi studiumok;

ebbe a csoportba tartoznak mindazok a jogi tárgyak, amelyekre a kormányzati és közigazgatási tisztviselőknek okvetlen szüksége van.

3./ Közgazdasági studiumok;

ebbe a csoportba tartoznak a szorosán vett közgazdasági jellegű tárgyak, valamint a technikai és természettudományi vonatkozású közgazdasági jellegű tárgyak.

4./ Mezőgazdasági studiumok;

ebbe a csoportba tartoznak az imperiumot gyakorló tisztviselőknek szükséges mezőgazdasági alapismereteket nyújtó tárgyak.

5./ Kereskedelmi studiumok;

ide tartoznak a közigazgatási és közüzemi tisztviselőknek szükséges magángazdasági ismereteket nyújtó tárgyak. Ezen öt csoportba osztott studiumok részletes ismertetése a következő:

a) 1./ Ezen studiumok alapja és bevezetése a közjog /I.-II.f.összesen 6 óra/. A kiképzés törzsét képező tárgyakat pedig két alcsoportra lehet felosztani, u.m. a./ közigazgatási jogi jellegű tárgyakra és b./ egyéb államtudományi tárgyakra.

A közigazgatási jogi jellegű tárgyak közé tartoznak: az általános közigazgatási jog /III-IV.f.összesen 6 óra/. E kollégiumban tárgyalatnak az alapfogalmak és a szervezet, majd ennek, mint szükséges előismeretnek a meghallgatása után sorjában következnek az egyes szakigazgatási ágak jogai, mégpedig:

rendőri büntetőjog és eljárás /IV.f.3 óra/

mezőgazdasági közigazgatás /mezőgazdaságpolitikai összefoglalással/ /V-VI.f.összesen 6 óra/.

közegészségügyi igazgatás /V.f.3 óra/.

Ipari közigazgatási jog /VI.f.3 óra/.

A közigazgatási jog egész anyaga tehát, a kiképzés intenzivitása érdekében, részre felbontva összesen heti 21 órában adatik elő, szemben a jog- és államtudományi karok heti 8 órájával.

A közigazgatási jogi jellegű tétéles, alapvető államtudományi studiumokat betétezik mint magasabb, elvi studiumok az alkotmánytan /VII-VIII.f.összesen 6 óra/,

és mint a közigazgatási jogi tanulmányokat összefoglaló tárgy a közigazgatástan /VII.f. 4 óra/,

valamint ennek alkalmazott gyakorlati ágai a

községi és városi politika /VII-VIII.f.összesen 4 óra/ valamint a külpolitika /VII.f. 2 óra/ és a

politikai földrajz /VII-VIII.f.összesen 4 óra/,

mely a gazdasági és politikai tudományágak összekötését szolgálja.

Amíg tehát a politikai studiumok a jogi és államtudományi karokon mindössze heti 10 órában adatnak elő, addig karunkon heti 20 órában, csak az elnevezés /alkotmánytan/ más. Látható ebből, hogy karunk közigazgatási szakosztályán úgy a közigazgatási jogi jellegű, mint az egyéb államtudományi jellegű, studiumok sokkal szélesebb alapon, sokkal behatóbban adatnak elő, mint a tudományegyetemek jog- és államtudományi karain, mert nálunk ezen tárgyak együttesen összesen heti 41 órában adatnak elő a különböző évfolyamokon az ottani 18 órával szemben.

Ezenkívül nálunk is előadatnak az államháztartás jellegű tárgyak, u.m.:

államszámviteltan /I.f. 3 óra/,

pénzügytan /V.f. 4 óra/ és a

pénzügyi jog /VI.f. 3 óra/, összesen 10 órában.

Ad 2./ A kimondottan jogi studiumok karunkon csak olyan mértékben adatnak elő, amennyiben a közigazgatási pályákon azokra szükség van, de a római jog, alkotmány és jogtörténet és a jogbölcselet kivételével előadatnak nálunk is a jog és államtudományi karon előadott valamennyi tárgy, sőt vannak az említett tárgyakat némileg helyettesítő tárgyaink is, így a gazdaságtörténet. A kötelező jogi tárgyak a következők:

büntetőjog /III.f.é. 3 óra/

magánjog /III-IV.f.é., összesen 6 óra/

polgári peres és perenkivüli elj. /V.f.é. 3 óra/

kereskedelmi jog /V-VI.f.é., összesen 6 óra/

nemzetközi jog /VII.f.é. 3 óra/

egyházi igazgatás /VII.f.é. 3 óra/.

A jogi studiumok tehát összegezve 24 órában adatnak elő.

Ad 3./ Ezen studiumok részben szorosán vett közgazdasági tárgyakat, részben pedig technikai és természettudományi vonatkozású közgazdasági jellegű tárgyakat foglalnak magukban. Bevezeti ezen studiumokat a:

gazdaságtörténet /I-II.f.é. összesen 4 óra/,

mely közgazdasági gondolkodásra nevel. Tengelyük pedig a

közgazdaságtan /III.f.é. 5 óra/ és a

közgazdasági politika /IV.f.é. 5 óra/, majd mint speciális

szorosabban vett közgazdasági tárgyak szerepelnek az

agrárpolitika /VI.f.é. 3 óra/,

szövetkezeti politika /V.f.é. 3 óra/

közlekedési jog és politika /V.f.é. 3 óra/

tarifa és fuvarozási ügy /VI.f.é. 2 óra/ és mindezek segéd-

tudománya a

statisztika /V-VI.f.é. összesen 4 óra/.

Míg tehát a közgazdaságtan /nemzetgazdaságtan/ a jog- és államtudományi karokon összesen heti 10 órában adatnak elő, addig karunkon heti 25 órában.

A szorosabban vett közgazdasági tárgyakon felül szintén előadott többé-kevésbé technikai vagy természettudományi vonatkozású közgazdasági tárgyak a következők:

bevezetés a gazdasági földrajzba /I-II.f.é. összesen 4 óra/,

gazdasági földrajz /III-IV.f.é., összesen 4 óra/

áruismereti mechanikai technológia /III-IV.f.é. összesen 4 óra/

mezőgazdasági ipar /V.f.é. 2 óra/

élelmiszeripar /VI.f.é. 2 óra/

víz és bányagazdaságtan /VII.f.é. 3 óra/.

A közgazdasági studiumokat a termelés tényezőinek megismerése után vé-

gúl betetőzi a jövedelemeloszlásról szóló

szociális politika /VIII.f.é. 3 óra/.

A közgazdasági studiumok tehát együttesen összesen heti 56 órában adatnak elő.

Ad 4./ A közigazgatási pályákra menők megfelelő mezőgazdasági kiképzést is kapnak, amely Magyarországon - hol különösen az önkormányzati tisztviselőknek nagyon sok olyan ügyet kell elintézniök, melyek mezőgazdasági ismereteket igényelnek, - rendkívül nagy fontosságú. A közigazgatási szakosztály mezőgazdasági jellegű tárgyai a következők:

növénytermesztési encyklopédia /II-III.f.é.összesen 6 óra/

állattenyésztési encyklopédia /IV-V.f.é.összesen 6 óra/

és mint generális jellegű mezőgazdasági szakirányú tárgy a

mezőgazdasági üzemtan /VII-VIII.f.é.összesen 6 óra/.

összegezve 18 óra.

Ad 5./ Közérdekű az is, hogy a kormányzati és közigazgatási tisztviselők megfelelő kereskedelmi ismereteket szerezzenek, hiszen közülük soknak van dolga szervezetekkel, bankokkal, üzemekkel, Ilymódon nemcsak arra lesznek képesek, hogy a gazdasági életnek magán-gazdasági vonatkozású eseményeit kellőképp megítéljék és értékeljék, hanem arra is, hogy sikeresen elláthassák a közüzemek vezetését és ellenőrzését. Erre különös szükség van ma, mikor a szabadverseny okozta diszharmónia korrigálására mindinkább előtérbe nyomul egyes közszükségleti anyagok olcsóbb áron való árusításának és a kartellek ellen-súlyozásának szükségessége a kommunális előállítás és árusítás útján. A közigazgatási szakosztály tantervének kereskedelmi jellegű tárgyai az alábbiak:

általános kereskedelmi üzemtan /I.f. 3 óra/,

általános kereskedelmi számvitel /II.f.é. 3 óra/, és az ezt

kiegészítő

könyvviteli gyakorlatok /II.f.é. 2 óra/

mérlegtan /IV.f.é. 2 óra/,

bankok üzemtana és számvitele /VI.f.é. 4 óra/összegezve:14

óra.

Ezen öt csoportba osztott tárgyakon kívül tantervünkben helyet foglalnak még:

a filozófia elemei /I-II.f.é.összesen 6 óra/

című tárgy is, mely mint a magasabb műveltség kelléke megfelelően kiegészíti a szélesebb körű politikai és közgazdasági szakismerettel rendelkező tisztviselők elméleti képzettségét és látókörét, de helyet foglal egy kötelezően felveendő, szabadon választható

nemzetiségi nyelv /I-VI.f.é.összesen 18 óra/ is, melynek

hallgatását azért tartjuk fontosnak, mert bizvást reméljük, hogy az egyelőre megszállott területek a békék revíziója során belátható időn belül visszakerülnek, mikor is nagyon üdvös lesz, ha vannak olyan képzett tisztviselőink, akik nemzetiségi nyelven tudják ellátni az adminisztrációt.

III. A tanterv indokolása. ^{x./}

A tanterv vezérmotívuma az, amely magának a Karnak alakítására okul szolgált, t. i., hogy a közigazgatási tisztviselők a mai korban nélkülözhetetlenül szükséges szélesebb közgazdasági, mezőgazdasági és kereskedelmi szakismeretekkel is rendelkezhessenek. Ezért a tanterv összeállításánál alapelvül vétetett, hogy a jogi ismeretekből annyi nyujtassék, amennyi a jogászai gondolkodás elsajátításához szükséges, viszont a közigazgatási és általában az államtudományi tárgyak erősebben taníttatnak, mint a jog- és államtudományi karokon. A közgazdasági tárgyaknak nemcsak általános része, hanem egyes speciális ágazatai is részletesebben adatkak elő, mint az említett karokon. A mezőgazdasági és kereskedelmi szakismeretekből pedig annyit nyujt az oktatás, hogy az illető, aki itt nyert kiképzést, ha ő maga kellő gyakorlat híjján részletes szakértőnek nem is nevezhető, legalább megismerje az egyes gazdasági kérdések lényegét, legyen érzéke ezen kérdések iránt és tudjon annyit, hogy megérthesse és értékelhesse az egyes kérdésekre vonatkozó szakvéleményeket és azok alapján - mint imperiummal rendelkező tisztviselő - jogi egyoldalúságtól ment és a közigazgatás modern feladatait megoldó helyes intézkedéseket tehessen.

Ezen alapelvek figyelembevételével építettett fel a tanterv,

---

x./Jegyzet. A tanterv és órarend rendszertani fölépitése az A./mcl-lékleten ábrailag is fel van tüntetve.

kihagyatván abból a római jog, mint amelyre a közigazgatási tisztviselőnek nincsen okvetlenül szüksége, De kihagyattak a jogtörténet, valamint a jog- és állambölcselet is, mint amelyeknek inkább tudományos, mint gyakorlati értékük van. Lényegesen megrövidített az egyházjog, mint amelyből a közigazgatási tisztviselőt csak egyes részek érdeklik, valamint némilog a közjog is, minthogy ma már az Ausztriával és Horvát-Slavon-Dalmát országgal való viszonyoknak csak történeti jelentősége van. Kisebb óraszámban adtnak elő a büntetőjog, magánjog, polgári peres és perenkívüli eljárás és a kereskedelmi jog, amelyeket a jog- és államtudományi karok heti 5 órája helyett egyenkint csak heti 3-3 órában adnak elő nálunk. Ezzel szemben lényegesen több óraszámban adtnak elő a közigazgatási jog, a politikai és közgazdasági studiumok. A jogtörténet helyett itt gazdaságtörténet szerepel, mint a gazdasági világnézet megalapozója. Mint szociális ismeretek előadtnak a szociális politika és a községi, valamint a városi politika.

Az órarend keresztülvitelénél didaktikai és pedagógiai alapelvek szolgáltak kiindulási pontul. Kezdetben előadtnak az alapvető tárgyak, amelyek bevezető ismeretet nyújtanak, azután erre felépítve jönnek a speciális tárgyak és végül a politikumok, amelyek összefoglalják az egész anyagot. E szerint pl. az első évben előadatok a közjog,erre felépül a második évben a közigazgatási jog általános része, a harmadik évfolyamon az egyes közigazgatási speciális tárgyak, erős közgazdasági vonatkozásban és az utolsó negyedik évben betetőzősül az összefoglaló közigazgatástan. A büntetőjogi alapismeretek nyújtása után részletesen külön tárgyalatik a rendőri büntetőjog és eljárás, amely így semmiféle egyetemi tagozatu főiskolán nem tárgyalatik.

A közgazdasági vonatkozásu tárgyak alapját képezi a gazdaságtörténet, azután jön a közgazdaságtan és a közgazdasági politika, majd az egyes fontosabb speciális ágazatok u.m.szövetkezeti-, agrár-, közlekedési stb. politikák tanulmányai egészítik ki az általános ismereteket.

Szükséges volt a nagy kollégiumok szétválasztása azért is, mert a különböző szakosztályok nagyrészt különböző tárgyakat hallgatnak. Vannak viszont olyan tárgyak, amelyeket együtt hallgatnak. Ezért

az általános és különös részeket mindenütt szét kellett választani, hogy az egyes szakosztályok az őket érdeklő egyes részeket részletesebben tanulmányozhassák. Amíg a jog- és államtudományi karokon a közigazgatási jog elnevezés alatt a pénzügyi jog kivételével a közigazgatási jognak egész anyaga tárgyalatik, összesen heti 8 órában, addig nálunk a közigazgatási jogi ismeretek a következőleg adatnak elő: heti 6 órában tárgyalatik a közigazgatási jog általános része /alapfogalmak, szervezet/; azután heti 6 órában a mezőgazdasági közigazgatás, amelynek hazánkban mint agrárállamban nagy fontossága van és melyet a közigazgatási szakos hallgatókon kívül a mezőgazdák is hallgatnak. Tárgyalatik továbbá az ipari közigazgatási jog heti 3 órában, a közegészségügyi igazgatás ugyancsak heti 3 órában és a rendőri büntetőjog és eljárás szintén heti 3 órában vagyis a közigazgatási jognak máshol 8 órában összefoglalt anyaga itt összesen 21 órában adatik elő. A széttagolás azért is szükséges, mert a mezőgazdák nem hallgatnak közegészségügyi igazgatást, sem rendőri büntetőjogot, ellenben a kereskedelmi szakosok az iparjogot hallgatják, mint ez érinti őket hivatásuknál fogva. A közigazgatási és külügyi szakosok azonban valamennyi közigazgatási jogi studiumot hallgatják, hogy e téren tökéletes kiképzésben részesüljenek. Azzal, hogy minden évben adatik elő valamilyen közigazgatási jogi tárgy s a végén ezek összefoglaltatnak a közigazgatásban, a hallgatók 8 féléven át folytonosan foglalkoztatva vannak e tárggyal s így mintegy beleneveltetnek a közigazgatási gondolkodásba. Ez így mindenesetre hatékonyabb, mintha csak egy éven keresztül foglalkoznának vele. Ugyanígy van a közgazdasági tárgyakkal is.

Az egyetemi közgazdaságtudományi karnak három szakosztálya van, úgy mint: 1./ közigazgatási és külképviseleti, 2./ mezőgazdasági és 3./ kereskedelmi; ennek folytán abban a szerencsés helyzetben van, hogy a közigazgatási szak hallgatói részére a szükségesnek tartott gyakorlati gazdasági ismereteket a másik két szakosztály hivatott tanárai által közvetlenül tudja nyújtani. A közgazdaságtudományi kar e berendezése előnyös a gazdasági és közigazgatási tényezők összhangjának biztosítása szempontjából is.

Végül egyes gyakorlati közigazgatási férfiak által előadottnak a Közigazgatástani Intézetben egyes különleges tárgyak mint prak-

tikumok, így pl. az állami anyakönyvvezetés, a vármegyei ügyviteli szabályzat, községi háztartás stb. stb. is. A hallgató az Intézetben megtanulja az ügyek elintézési formáit, a közigazgatásban szükséges fogalmazást, az elintézés és kezelés technikai részzeit, úgy, hogy mikor elhagyja az egyetemet a közigazgatás minden ágában kellő elméleti ösmerettel, ezenfelül még korának megfelelő gyakorlati jártassággal is rendelkezik.

A törvényhozás, méltányolva a közigazgatási szakosztály tanulmányi rendjét és eddigi működését, az 1929:XXX.t.c. 65 §-ában kimondotta, hogy az ezen szakosztály elvégzése után szerzett doktoratus a közigazgatás minden ágában a fogalmazói tennivalók ellátására a jogi vagy államtudományi doktorátussal egyenlően képesít.

- - - - -